

Çocuk Kitaplarındaki Yaşam Becerilerinin Karakterlerin Özellikleri ve İçerik Bağlamında İncelenmesi Investigation of Life Skills in Children's Books in Context of Character Traits and Content

Ayfer Edis¹ Şükran Calp²

¹ Öğretmen, Özel Güneş İlkokulu, Erzurum, Türkiye, ayferedis25@gmail.com

² Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Erzincan, Türkiye, demetsukran_calp@hotmail.com

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

26.07.2022

Kabul Tarihi (Accepted Date)

05.01.2023

Sorumlu Yazar

Ayfer Edis

Adres: Erzurum Özel Güneş
Koleji, Erzurum

ayferedis25@gmail.com

Öz: Çocuk kitapları kurgusu içinde yer verilen temel yaşam becerilerinin, karakter özellikleri ve içerik bağlamında incelendiği bu araştırma kapsamında, TÜBİTAK tarafından yayımlanmış hikâye edici türde 100 kitap kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, söz konusu çocuk kitaplarındaki yaşam becerilerinin hangi bağlamda ele alındığını belirlemek ve içeriğin hangi karakter özellikleriyle sunulduğunu ortaya çıkarmaktır. Ayrıca becerilerin sunulmasının, literatürde yer alan kuramsal açıklamalarla örtüşüp örtüşmediği de incelenmiştir. Çalışmada kitap yazarlarının bir kavrama yükledikleri anlam, yazdıkları metinler aracılığıyla anlaşılma çalışılmış ve bağlamlara metinsellik içinde bakılmıştır. Bu sebeple olgubilim araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kitaplarda en çok "kişilerarası ilişkiler, iletişim, karar verme, problem çözme ve eleştirel düşünme" yaşam becerilerinin yer aldığı görülmüştür. Kitaplarda "çocuk, yetişkin, bitki, hayvan ve cansız varlıklar" olmak üzere çeşitli karakterler kullanılmıştır ve bu karakterler çoğunlukla "meraklı, akılcı, araştırmacı, keşfedici, duyarlı, bilgili"dir. Çalışmanın sonuçlarından hareketle, okullarda veya okul dışı ortamlarda, yaşam becerilerine dair içeriğin yer aldığı çocuk kitaplarından yararlanmaya yönelik düzenlemeler önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beceri, çocuk kitabı, yaşam becerisi, bağlam

Abstract: In this research, the basic life skills included in the fiction of children's books were examined in terms of character traits and content, and 100 narrative books published by TUBITAK were used. The aim of the study was to determine in which context the life skills in these children's books were handled and to reveal the character traits of the content. It was also investigated whether the presentation of the skills was compatible with the theoretical explanations in the literature. In the study, the meaning attributed by the book authors to a concept was tried to be understood through the texts they wrote, and the contexts were looked at with textuality. For this reason, a phenomenological research design was used. As a result of our research, the most prevalent skills in the books were found to be "interpersonal relations, communication, decision making, problem solving and critical thinking". In those books, various characters such as "children, adults, plants, animals and inanimate beings" were used, and these characters are largely "curious, rational, investigative, exploratory, sensitive and knowledgeable". Based on the results of the study, arrangements were suggested for making use of children's books with life skills content in schools or out-of-school environments.

Keywords: Skill, children's book, life skills, context

Edis, A. ve Calp, Ş. (2023). Çocuk kitaplarındaki yaşam becerilerinin karakterlerin özellikleri ve içerik bağlamında incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 150-161. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1148990>

Giriş

Beceri, bir işi veya görevi belli bir sonuca ulaşmak için doğru yapabilme yeterliğidir. Yaşam becerisi ise kişinin hayatını sürdürürken ihtiyaç duyduğu becerilerdir. Geçmişten günümüze her yeni yüzyılla birlikte toplumlar, kendilerini şekillendirecek ve geleceklere doğrudan etki edecek zorunlu değişiklikleri kabul etmek; dolayısıyla kendilerini yenilemek ve gelişmelere ayak uydurmak durumunda kalmaktadırlar. Bu sebeple 21. yüzyılda, sorgulayan, araştıran, eleştirip analiz eden ve üst düzey düşünme becerilerine sahip bireyler yetiştirmek hedefi belirlenmiştir (Kozikoğlu, 2019).

Gelişim, doğumla hatta doğumdan önce başlayan ve ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bu nedenle insan yaşamının her döneminde eğitim sayesinde davranış değişikliği sağlanabilmektedir. Örgün eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programlarında öncelikli olarak öğrencilere kazandırılması gereken beceri, tutum ve davranışlar belirlenmekte, daha sonraki süreçte bunlara yönelik müfredat hazırlanmaktadır (Harmandar, 2004). Bu kapsamda eğitim sistemi içerisinde kullanılan yazılı ve görsel materyaller öğrencilere bazı becerileri edindirmeye yönelik unsurları içinde barındırmaktadır. Eğitim sürecinde çocuklara beceriler kazandırılmaya çalışırken çok çeşitli yöntemler uygulanmakta ve birçok ders araç gereç ve materyali kullanılmaktadır. Bu

materyallerden biri, çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitapları kişilerin, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecini etkileyebilen ve aynı şekilde okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerine katkıda bulunan önemli kaynaklardan biridir (Demircan, 2006). Kitaplar aracılığıyla çocuklar, dünya hakkındaki bilgilerini geliştirdikleri gibi kendilerine özgü duyarlılıklarını, yaratıcı düşüncelerini, iletişim becerilerini ve karar verme becerilerini de geliştirir (Yalçın ve Aytas, 2005).

Çocuklar için yayımlanan çocuk kitaplarının içeriği, çocuklara kazandırılması gereken becerilerin anlatılma şekli ve konusu oldukça önemlidir. Kitap, bireyi eğitmekle kalmayıp bireyin yaşamını da yönlendirir. Okunan çocuk kitaplarında mesaj verilirken kitaptaki karakterler önemlidir. Çocuk kitaplarındaki karakterlerin, çocuğun geleceğe bakış açısında, eğitiminde ve kişilik özelliklerinin gelişiminde önemli rolü vardır (Mardi, 2006). Nitelikli eserler, kişilerin çocukluktan başlayarak dış çevreyle olan ilişkisinin olumlu yönde ilerlemesini sağlar. Birey, nitelikli kitaplar yoluyla iç dünyasını tanıma, yaşamla ilgili bilgiler edinme, cesaret ve özgüven kazanma, kendine rehberlik ederek karşılaştığı sorunlarla baş etme fırsatı yakalayabilir. Kitaplar bireylere farklı hayatlarda farklı tecrübeler yaşatır; okuyucunun, diğer bireylerin hayatlarını ve farklı yaşamışlıkları tecrübe etmesine olanak sağlar. Çocuklar da yaşamı kitaplar

aracılığıyla tanınlar. Buna bağlı olarak çocukların okuma kültürü edinme, okuduklarını yaşamlarında bir beceri haline getirme sürecine katkı sağlamak ve onları nitelikli çocuk yapıtlarıyla tanıştırmak önemlidir (Özcan, 2020). Bireyin çocukluktan yetişkinliğine kadar kazandığı tüm yaşam becerileri, bireyin karakterini, aile ilişkilerini, iş yaşamını ve sosyal ortamını şekillendirme ve yaşam standartlarını yükseltmede önemli bir yere sahiptir. Yaşam becerileri çocukluktan itibaren kazanılmaya başlanan ve bireyin yaşamının her evresinde önemli olan temel becerilerdendir. Bireyin gelişimlere ayak uydurması ve 21. yüzyılda gelişen toplumlardaki bireylerin gerisinde kalmaması için birçok beceriye sahip olması gerekmektedir. Bu beceriler; empati, iletişim, problem çözme, kişilerarası ilişkiler, duygularla başa çıkma, karar verme, eleştirel düşünme, öz farkındalık, yaratıcı düşünme ve stresle başa çıkma şeklinde adlandırılan 10 temel yaşam becerisi şeklinde ifade edilmektedir (World Health Organization [WHO], 1999).

Yaşam becerileri kişinin karşılaştığı sorunları çözebilmesinde, kendisiyle ve diğer bireylerle uyumlu bir şekilde yaşayabilmesinde, teknolojinin getirdiği koşullara uyum sağlayabilmesinde gerekli olan becerileri kapsamaktadır. Bu nedenle yaşam becerilerinin kazandırılması mutlu, başarılı, bağımsız, donanımlı kişilerin yetiştirilmesinde ve bu yolla yine mutlu, başarılı, üretken, bağımsız bir toplumun oluşmasında büyük önem taşımaktadır (Bastık, 2018). Çocuk kitapları çocuğun gelişimi sırasında, düşünme becerilerinin kazandırılması noktasında önemli bir role sahiptir. Çocuk kitapları aracılığıyla çocukların, anlama, karşılaştığı sorunlara çözüm üretme, çıkarımda bulunma, empati, iletişim, karşılaştırma yapma, değerlendirme gibi birtakım becerileri gelişir. Ayrıca kitaplar, çocukların okumaktan keyif alması ve okuduklarına eleştirel gözle bakabilen bireyler olmaları yönünde de katkı sağlamaktadır (Sahil, 2019). Çocuk kitaplarının içeriğinde yer alan karakterlerin kişisel özelliklerinin, olay örgüsünün, verilmek istenen mesajın, içerik oluşturulurken kullanılan yöntem ve tekniklerin yaşam becerilerini kazandırma açısından önemi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında çocuk kitaplarının temel yaşam becerileri göz önünde bulundurularak incelenip analiz edilmesinin, alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada yüz TÜBİTAK çocuk kitabı incelenmiş ve bu kitaplarda temel yaşam becerilerinin hangi yollarla verilmeye çalışıldığı ve bu becerilerin kitaplarda hangi bağlamlarda ele alındığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada, karakter özellikleri ve olay örgüsü açısından incelenen çocuk kitaplarında Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği "kişilerarası ilişkiler, empati, karar verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, öz farkındalık, stresle başa çıkma, duygularla başa çıkma, iletişim, eleştirel düşünme" yaşam becerilerine dair bir içeriğin var olup olmadığını, varsa hangi bağlamda ele alındığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

TÜBİTAK tarafından yayımlanan çocuk kitaplarında;

1. Hangi yaşam becerilerine yer verilmiştir?
2. Yaşam becerilerinin okuyucuya yansıtılması, becerilerle ilgili kuramsal bilgi ve tanımlamalarla örtüşmekte midir?
3. Olay örgüsü dikkate alındığında, yaşam becerileri hangi bağlamlarda sunulmuştur?
4. Yaşam becerileri, karakterlerin hangi kişilik özellikleriyle sunulmuştur?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve olgubilim deseni kullanılmıştır. Yazarın bir kavrama yüklediği anlamın, yazdığı metinlerden çıkarılmaya çalışılması ve metinsellik içinde bağlamlara bakılması araştırma deseninin olgubilim olduğunu göstermektedir. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşamımızda olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi, doküman incelemesidir. TÜBİTAK tarafından yayımlanan 3-10 yaş aralığındaki 100 çocuk kitabı, belirli ölçütler doğrultusunda seçilip incelenmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, TÜBİTAK tarafından yayımlanan 3-10 yaş aralığındaki çocuklar için yayımlanmış 100 çocuk kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada TÜBİTAK çocuk kitaplarını kullanmanın tercih edilme amacı, kitapların yayımlanması ve baskının sürdürülmesinin tavsiye kararlarını esas alan bir danışma kurulu tarafından kararlaştırılıyor olmasıdır. Diğer bir sebep, kitabın hitap ettiği yaş aralığının yine bu danışma kurulu tarafından objektif ölçütlerle belirleniyor olmasıdır. Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya dahil edilecek TÜBİTAK çocuk kitaplarının belirlenmesinde işe koşulan ölçütler; (1) kitabın hikâye edici türde olması ve (2) ilkökul çağındaki çocukların gelişim düzeylerine uygun yaş aralığında olmasıdır.

Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci

TÜBİTAK'ın resmî sitesinde yayımlanan ve Ankara'da TÜBİTAK kitap satış noktalarından temin edilen ilkökul seviyesindeki 400 çocuk kitabının özetleri okunmuş, belirgin karakterleri ve hikâye edici olay örgüsü olan çocuk kitapları belirlenmiştir. Tavsiye edilen yaş aralığı bilgisinden hareketle, bu kitaplardan ilkökul düzeyinde olan 100 tanesi çalışmaya dâhil edilmiştir. Kitapların seçimi konusunda iki sınıf öğretmeni, TÜBİTAK çocuk kitapları üzerine araştırma yapan ve TÜBİTAK bünyesinde çalışan bir uzman, bir akademisyen ve bir çocuk kitabı yazarından görüş alınmıştır.

Veriler şu aşamalardan geçilerek toplanmıştır:

1. İlk olarak TÜBİTAK'ın resmî sitesinden tespit edilen 400 kadar çocuk kitabının özetleri okunmuştur.
2. Özetlerden yola çıkarak belirgin karakterleri ve hikâye edici olay örgüsü olan aynı zamanda ilkökul düzeyine uygun 100 çocuk kitabı belirlenmiştir. Tespit edilen bu 100 kitap TÜBİTAK resmi satış sayfasından satın alınmış ve araştırmaya dâhil edilmiştir.
3. Uzman görüşleri doğrultusunda kitapların incelenmesinde kullanılacak "Kitap inceleme formu" geliştirilmiştir. Formun geliştirilmesinde, yaşam becerileriyle ilgili yayımlanmış eserler ve yapılmış araştırmalar incelenmiştir.
  - Literatürde yaşam becerilerine ilişkin yapılmış tanım ve açıklamalar, kaynak gösterilerek sıralanmıştır.

- Tanımlardaki ortak noktalar göz önünde bulundurularak her yaşam becerisi için dört tanımlama cümlesi seçilmiştir.
  - Taslak olarak hazırlanan “Kitap inceleme formu” uzman görüşüne sunulmuştur.
4. Kitaplar birinci yazar tarafından bir kez okunmuştur.
  5. Kitap inceleme formundaki maddeler dikkate alınarak birinci yazar ve bir sınıf öğretmeni tarafından ikinci okumalar gerçekleştirilmiştir.
  6. Kitaplarda hangi yaşam becerilerinin olduğu, yaşam becerilerinin hangi bağlamlarda ele alındığı ve kitaplarda bulunan yaşam becerilerinin ele alınışının literatürdeki beceri açıklamalarıyla örtüşüp örtüşmediği incelenmiş ve notlar alınmıştır.
  7. Kitap inceleme formunda yer alan maddelere göre incelenen kitaplardan elde edilen veriler, kodlar ve temalar oluşturularak tablolar şeklinde görselleştirilmiştir.
  8. Her kitap ayrı ayrı tekrar okunarak kodlamaların teyidi yapılmıştır.
  9. Bulgular paylaşılırken kitaplardan doğrudan alıntılar yapılmıştır. Kitaplar incelenirken kullanılan inceleme formundaki içeriğe sadık kalınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin incelenmesi ve çözümlenmesinde hem içerik analizi hem de betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çocuk kitaplarında yer alan yaşam becerilerinin hangi bağlamlarda ele alındığı incelenirken kodlar oluşturularak temalara ulaşılması içerik analizi, yaşam becerileri temasından yola çıkılarak kodların oluşturulması betimsel analiz yönteminin kullanıldığını göstermektedir.

Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında TÜBİTAK tarafından yayımlanmış çocuk kitapları, yaşam becerileri içeriğinin varlığı ve ele alınışı açısından incelenmiş ve inceleme sonunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Çocuk Kitaplarında Yer Verilen Yaşam Becerilerine İlişkin Bulgular

Kitaplarda gerek karakterlerin kişilik özelliklerinden hareketle gerekse kurgusal olay örgüsüyle yer verilen yaşam becerileri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda kitaplarda en fazla “kişilerarası ilişki ve iletişim” becerilerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. Kitaplarda yer verilen yaşam becerilerinin dağılımına ilişkin frekans ve yüzdelikler

Yaşam becerisi	f	%
Kişilerarası ilişki	85	85
İletişim	85	85
Karar verme	83	83
Problem çözme	76	76
Eleştirel düşünme	75	75
Stresle başa çıkma	69	69
Duygularla başa çıkma	69	69
Öz farkındalık	45	45
Yaratıcı düşünme	34	34
Empati	16	16

f= Frekans

Tablo 1’e göre tüm kitaplar arasında kişilerarası ilişki ve iletişim becerilerine yer verilme oranı, %85’tir. Kişilerarası ilişki ve iletişim becerilerinden sonra en fazla karar verme becerisinin yer aldığı görülmektedir. Problem çözme, eleştirel düşünme, stresle başa çıkma, duygularla başa çıkma becerileri de kitaplarda yer verilen beceriler arasındadır. Kitaplarda en az yer verilen yaşam becerilerinin “öz farkındalık, yaratıcı düşünme ve empati” olduğu görülmektedir.

Çocuk Kitaplarındaki Yaşam Becerilerinin Kuramsal Bilgiyle Benzerliğine İlişkin Bulgular

Kitaplar, okunup özetlendikten ve olay örgüsünde geçen yaşam becerileri belirlendikten sonra, bu becerilerin okuyucuya aktarılması sırasında literatürdeki hangi kuramsal bilgi ve tanımlamalarla uyumlu olduğu, söz konusu becerinin kuramsal açıdan hangi kurguda yansıtıldığı incelenmiştir. Bulgulara göre, becerilere ilişkin kuramsal bilgi ve tanımlar ile yaşam becerilerinin kitaplarda içerik olarak sunumu örtüşmektedir.

Kişiler arası ilişkiler becerisi; sağlıklı iletişimin sağlanabilmesi için empati yapabilmek, bireyler arası bağın kurulabilmesi, duygularını ve hislerini paylaşabilmesi tanımlamalarına uygun bir kurguda sunulmuştur. İletişim becerisi; duygu, düşünce, ihtiyaç ve istekleri sözel olarak ifade edebilme, diğerlerini anlayabilme, kendini ifade edebilme anlamlarına uygun şekilde sunulmuştur.

Karar verme becerisi; düşünce ve eylem arasında gerekli ilişkiyi kurabilme, verilen görevleri önem sırasına koyabilme, seçenekleri değerlendirerek yapılan seçimin sonuçlarını dikkatli bir şekilde düşünebilme tanımlamalarına uygun bir kurguda sunulmuştur. Problem çözme becerisi; karşılaşılan problemleri kolayca sonuca ulaştırabilme, oluşabilecek sorunları ortadan kaldırabilme, araştırma ve planlama yaparak stratejiler üretebilme açıklamalarına uygun bir kurguda sunulmuştur. Eleştirel düşünme becerisi; analiz yaparak, çıkarımlarda bulunup, değerlendirme yapabilmek, olayları farklı bakış açılarıyla değerlendirebilme, tüm olası durumları göz önüne alarak bireyin düşüncesini destekleyen fikirleri ortaya koyabilme, muhakeme yapabilmek tanımlamalarıyla uyumlu bir içerikte sunulmuştur.

Kitaplarda stresle başa çıkma becerisi; zorlayıcı, stresli durumlar karşısında uyum sağlamak için stresli duruma ilişkin çaba sarf edebilme, stres yaptırıcı durumu ya da bu duruma verilen tepkiyi değiştirebilme, stresin kaynaklarını ve sebeplerini tanımlayarak stres sonucu ortaya çıkan belirtileri ve sonuçları anlamlandırabilme açıklamalarıyla örtüşen bir kurguda yer almıştır. Duygularla başa çıkma becerisi; yaşadığı olumsuz duyguların nedenini belirleyerek bu tür duygularla baş edebilme, duygularının davranışlarını nasıl etkilediğini fark edebilme tanımlamalarına uygun bir kurguda sunulmuştur. Öz farkındalık becerisine; yargılarının ve kapasitesinin farkında olabilmek, bireyin zayıf ve güçlü yanlarının, nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığının bilincinde olabilmek açıklamalarıyla örtüşen bir kurguda yer verilmiştir.

Yaratıcı düşünme becerisi; farklı çözüm yollarından giderek yeni sonuca ulaşabilme, süreç içerisinde özgün ürünler ortaya koyabilme, öncesinde hiç düşünülmemiş ve uygulanmamış, birbirleriyle bağlantı kurulmamış ürün veya düşünceler arasında ilişki kurabilme, nesnelerin fonksiyonlarını standartların dışında düşünebilme

tanımlamalarına uygun bir içerikte sunulmuştur. Empati becerisinin verilmesi, bireylerin çevresinde bulunan kişilerin algılarını, fikirlerini, duygularını ve davranışlarını doğru bir şekilde anlayıp, geri dönüt verebilme, farklı yaşam şekilleri olan kişilerin yaşamlarının nasıl olduğunu hayal edebilme açıklamalarıyla örtüşmektedir.

Yaşam Becerilerinin Çocuk Kitaplarında Hangi Bağlamlarda Sunulduğuna İlişkin Bulgular

Çocuk kitaplarında, becerilerin hangi bağlamda sunulduğunu göstermek için kodlar oluşturulmuş ve birbirine benzeyen kodlara ortak bir bağlam ismi verilmiştir. Bulgulara göre kişilerarası ilişkiler becerisi, daha çok aile ve akran ilişkisi; iletişim becerisi ise kendini sözel olarak ifade etme ve karşındakini anlama bağlamlarıyla ele alınmıştır. Karar verme becerisi, istek ve ihtiyaçlar; problem çözme becerisi, çözüm için etkili yöntem belirleme; eleştirel düşünme ise bilimsel merak bağlamlarıyla ifade edilmiştir. Duygularla başa çıkma becerisi, kararlı olma; stresle başa çıkma becerisi, başarıma isteği bağlamıyla ele alınmıştır. Öz farkındalık becerisi yetenekler ve ilgi alanları, güçlü ve zayıf yönler; yaratıcı düşünme becerisi yeni fikirler, empati becerisi ise farkında olma bağlamlarıyla ifade edilmiştir.

Kitaplarda aynı beceri için birden fazla bağlam olduğu tespit edilmiş ve bu bağlamlar ayrı ayrı adlandırılmıştır. Bu sebeple her beceri için toplam frekans, incelenen kitap sayısından fazla sayısal değere sahiptir.

Tablo 2. Kişilerarası ilişkiler becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Aile ilişkisi	35	35
Akran ilişkisi	24	24
Çevreyle ilişki	22	22
Hayvanlarla ilişki	21	21
Komşuluk ilişkisi	5	5
Cansız varlıklarla ilişki	5	5

f=Frekans

Çocuk kitaplarında kişiler arası ilişkiler becerisinin, hangi bağlamlarda ele alındığı incelendiğinde, en fazla aile ilişkisi bağlamının kullanıldığı görülmektedir. Akran ilişkisi, çevreyle ilişki ve hayvanlarla ilişki de kullanılan bağlamlar arasındadır. Kitaplarda, az da olsa, komşuluk ilişkisi ve konuşturulan cansız varlıklarla ilişki bağlamlarına da yer verilmiştir.

Tablo 3. İletişim becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Kendini sözlü olarak ifade etme	53	53
Karşındakini anlama	45	45
Duygu ve düşünceleri paylaşma	25	25
Beden dilini kullanma	18	18

f=Frekans

İletişim becerisinin en fazla kendini sözel olarak ifade etme bağlamında paylaşıldığı görülmektedir. Karşındakini anlama olarak isimlendirilen bağlam, incelenen 45 kitapta yer almaktadır. Duygu düşünce paylaşımı ve beden dilini kullanma bağlamları ise daha az sayıda kitapta yer almaktadır.

Tablo 4. Karar verme becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
İstek ve ihtiyaçlar	51	51
Bilimsel gerçeklik	30	30
Çevre yönlendirmesi	12	12
Doğa sevgisi	6	6
Hatayı tekrarlamama	4	4

f=Frekans

Karar verme yaşam becerisinin hangi bağlamlarda sunulduğu incelendiğinde, en fazla istek ve ihtiyaçların ele alındığı görülmektedir. İstek ve ihtiyaçlar bağlamı, karakterlerin karar verme sürecinde öncelikle ihtiyaçlarına öncelik vererek sonrasında istekleri doğrultusunda karar vermeye çalıştıklarını anlatan bir adlandırmadır. Bilimsel gerçeklik, çevre yönlendirmesi ve doğa sevgisi bağlamlarının da önemli ölçüde ele alındığı görülmektedir. 4 kitapta “hatayı tekrarlamama” kurgusu kullanılmıştır.

Tablo 5. Problem çözme becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Etkili yöntem belirleme	60	60
Çevre desteği	29	29
Aile desteği	16	16
Plan yapma	11	11

f=Frekans

Problem çözme becerisinin hangi bağlamlarda sunulduğu incelendiğinde, en fazla etkili yöntem belirleme bağlamı dikkati çekmektedir. Etkili yöntem belirleme bağlamı; karakterlerin problemlerini çözerken deneme yanılma yapma, yaparak yaşayarak öğrenme, kütüphaneye giderek araştırma yapma ve internetten veri toplamasını ifade etmektedir. Çevreden destek alma ve aile desteği de kitaplarda kullanılan problem çözme bağlamlarıdır. 11 kitapta problem çözme becerisi, plan yapma ile ilişkili sunulmuştur.

Tablo 6. Eleştirel düşünme becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Bilimsel merak	33	33
Neden sonuç ilişkisi	20	20
Sorgulama	16	16
Doğadaki değişim	12	12
Bireysel farklılıklar	11	11
Yaşanan problemler	8	8
Farklı bakış açısına sahip olma	1	1

f=Frekans

Eleştirel düşünme yaşam becerisinin hangi bağlamlarda sunulduğu incelendiğinde, en fazla bilimsel merak bağlamı dikkati çekmektedir. Bilimsel merak konuları genellikle doğa olayları, bilimsel durumlar, fen bilimlerine yönelik bazı konularla ele alınmıştır. Neden sonuç ilişkisi, sorgulama, doğadaki değişim, yaşanan problemler ve bireysel farklılıklar bağlamlarının da ön plana çıktığı görülmektedir. Bireysel farklılıklar bağlamında düşünce ve fiziksel olarak bireylerin birbirlerinden farklı olma durumları ele alınmıştır. Bir kitapta, “farklı bakış açısına sahip olma” bağlamının kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 7. Stresle başa çıkma becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Olumsuz durum	28	28
Başarma isteği	25	25
Korkular	15	15
Davranış değişikliği	8	8
Doğa sevgisi	6	6
Yaşam tehlikesi	4	4
Mevsim şartları	3	3

f=Frekans

Stresle başa çıkma becerisinin sunulduğu bağlamlar incelendiğinde, en fazla başarma isteği ve olumsuz durum bağlamları dikkati çekmektedir. Başarma isteği bağlamı, karakterlerin yaptıkları bir icat, ortaya koydukları yeni bir düşünceyle ilişkili başarma arzusu yaşaması şeklinde ele alınmıştır. Bir başka ifadeyle başarma arzusu stres yaratmaktadır. Korkular, davranış değişikliği, doğa sevgisi, yaşam tehlikesi ve mevsim şartları bağlamları diğer bağlamlara göre daha az yer almaktadır.

Tablo 8. Duygularla başa çıkma becerisinin hangi bağlamda sunulduğuna ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Arzu ve istekler	19	19
Korkular	16	16
Yaşanan aksi durumlar	12	12
Hastalık durumu	8	8
İlgi alanları	8	8
Çevreyle ilişkiler	6	6

f=Frekans

Duygularla başa çıkma yaşam becerisinin, en fazla arzu ve istekler ile korkular bağlamında ele alındığı dikkati çekmektedir. Bunu 12 kitapta, “yaşanan aksi durumlar”, 8 kitapta “hastalık durumu” ve “ilgi alanları” bağlamları izlemektedir. Duygularla başa çıkma becerisi 6 kitapta, “çevresindeki diğer kişilerle ilişkiler” olarak adlandırılan bağlamda sunulmuştur.

Tablo 9. Öz farkındalık becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Yetenek ve ilgi alanları	16	16
Güçlü ve zayıf yönler	15	15
Hastalık durumu	9	9

f=Frekans

Öz farkındalık yaşam becerisinin hangi bağlamlarda kurgulandığı incelendiğinde, en fazla yetenek ve ilgi alanları, güçlü ve zayıf yönler bağlamları dikkat çekmektedir. “Güçlü ve zayıf yönler” bağlamı, karakterlerin neleri yapabileceği ya da neleri yapamayacağı, olaylar karşısında verecekleri tepkilerinin farkında olmaları anlamında kullanılmıştır. Hastalık durumu bağlamının, karakterlerde otizm hastalığı, işitme kaybı, down sendromu gibi hastalık durumlarının olması ve bu hastalıklarının farkında olarak çevreyle uyum içerisinde olmaları gibi kodlardan hareketle oluşturulmuştur.

Tablo 10. Yaratıcı düşünme becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Yeni fikirler geliştirme	41	41
Üretme çabası	12	12

f=Frekans

Yaratıcı düşünme becerisi için en fazla “yeni fikirler geliştirme” bağlamına yer verilmektedir. Yeni fikirler bağlamı; düşüncelerin çeşitliliği, karakterlerin farklı bakış açılarıyla durumu değerlendirmeleri ve yeni fikirler ortaya koymayı ifade etmektedir. Bir diğer bağlam ise karakterlerin üretme çabasıdır. Bağlam olarak “üretme çabası” adlandırılması, ilgi alanlarına yönelik etkinlikler ortaya çıkarmak anlamında tercih edilmiştir.

Tablo 11. Empati becerisinin kitaplarda hangi bağlamda yer aldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Farkında olma	14	14
Ortak özellikler	1	1
Sevilen bir şeyden mahrum bırakılma	1	1

f=Frekans

Empati yaşam becerisinin, en fazla “farkında olma” olarak adlandırılan bağlamda ele alındığı belirlenmiştir. Farkında olma becerisi karakterlerin kanser, alzheimer, obsesiflik, işitme kaybı, down sendromu gibi hastalıklara karşı verdiği mücadelelerde kendini diğer bireylerle özdeşleştirmesi, diğer karakterlerin de bu durumlarda empati yaparak farkında olma yönüyle ele alınmıştır. Ortak özellikler ve sevilen bir şeyden mahrum bırakılma gibi bağlamlar ise diğer bağlamlara göre daha az yer almaktadır.

Yaşam Becerilerinin Çocuk Kitaplarında Hangi Karakterler ve Hangi Kişilik Özellikleriyle Sunulduğuna İlişkin Bulgular

Kitaplar, karakterler açısından incelendiğinde, en fazla kullanılan karakterin “çocuk” olduğu dikkati çekmektedir. Tüm kitaplar arasında çocuk karakterinin kullanılma yüzdesi % 65’tir.

Tablo 12. Kitaplarda becerilerin hangi karakterler yoluyla aktarıldığına ilişkin frekans ve yüzdeler

Bağlamlar	f	%
Çocuk	65	65
Hayvan	25	25
Yetişkin	17	17
Cansız varlıklar	14	14
Bitki	2	2

f=Frekans

Çocuk karakterini hayvan ve yetişkin karakterleri izlemektedir. Hayvan karakterinin kullanılma oranı % 25 ve yetişkin karakterinin kullanılma oranı % 17’dir. Cansız varlıklar ve bitki karakterinin ise en az kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 13. Kitaplarda yer alan karakterlerin kişilik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzdelik dağılımlar

Kişilik özellikleri	f	%
Meraklı	30	30
Akılcı	27	27
Araştırmacı-keşfedici	17	17
Duyarlı	17	17
Bilgili	16	16
Yardımsaver	15	15
Hoşgörülü	14	14
Sorgulayıcı-eleştirci	13	13
Bilinçli	12	12
Yönlendirici	11	11
Kararlı	10	10
Çalışkan	9	9
Özverili	8	8
Azimli	8	8
Cesur	6	6
Çekingen	5	5
Mutlu	4	4
Detaycı	3	3
Uyumlu	3	3
Bencil	3	3
Kirli	3	3
Eğlenceli	3	3
Düzensiz	3	3
Unutkan	3	3
Duygusal	3	3
Başarılı	2	2
Endişeli	2	2
Sabırlı	2	2
Sorumluluk sahibi	2	2
Üretken	2	2
Sorumsuz	2	2
Kurnaz	2	2
Kararsız	1	1

f=Frekans

Tablo 13 incelendiğinde, kitaplardaki karakterlerin en fazla (% 30) meraklı olma özelliğine sahip olduğu görülmektedir. En fazla yer alan ikinci kişilik özelliği (% 27), akılcı kişilik özelliği, en fazla yer alan üçüncü kişilik özellikleri (% 17) araştırmacı, keşfedici ve duyarlı olma gibi özelliklerdir.

Kişilerarası ilişki becerisi ve iletişim becerisi daha çok hoşgörülü, yardımsaver, duyarlı, bilinçli ve meraklı karakter özellikleriyle sunulmuştur. Karar verme becerisi daha çok meraklı, bilgili, duyarlı, azimli, bilinçli ve akılcı karakter özellikleriyle sunulmuştur. Problem çözme becerisi daha çok meraklı, araştırmacı, akılcı karakter özellikleriyle sunulmuştur. Eleştirel düşünme becerisi daha çok sorgulayıcı, akılcı, meraklı karakter özellikleriyle sunulmuştur. Stresle ve duygularla başa çıkma becerisi daha çok yönlendirici, duyarlı, hoşgörülü, bilinçli akılcı gibi karakter özellikleriyle sunulmuştur. Öz farkındalık becerisi daha çok özverili, kararlı, yönlendirici, duyarlı karakter özellikleriyle sunulmuştur. Yaratıcı düşünme becerisi daha çok akılcı, araştırmacı ve meraklı karakter özellikleriyle sunulmuştur. Empati becerisi ise daha çok uyumlu, hoşgörülü, özverili gibi karakter özellikleriyle sunulmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Çalışma kapsamında kullanılan kitaplar incelendiğinde karakterlerin “meraklı, akılcı, araştırmacı, keşfedici, duyarlı, bilgili, yardımsaver, hoşgörülü, sorgulayıcı, eleştirci, bilinçli, yönlendirici, kararlı, çalışkan, özverili, azimli, çekingen, mutlu, detaycı, uyumlu, bencil, kirli, eğlenceli, düzensiz, unutkan, duygusal, başarılı, endişeli, sabırlı, sorumluluk sahibi, üretken, sorumsuz, kurnaz ve kararsız” gibi özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Karakterlerin kişilik özelliklerinin en çok meraklı ve akılcı olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen kitaplarda en çok dikkati çeken yaşam becerilerinin başında “kişilerarası ilişkiler” becerisi gelmektedir. Kişilerarası ilişkiler becerisinin, “aile ilişkisi, akran ilişkisi, çevreyle ilişki, hayvanlarla ilişki, komşuluk ilişkisi ve cansız varlıklarla ilişki” bağlamında ele alındığı tespit edilmiştir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da okul öncesi dönemden itibaren öğrencilerin okuduğu özellikle resimli hikâye kitaplarının kişilerarası ilişkiler de dahil olmak üzere birçok sosyal beceriyi geliştirdiği rapor edilmiştir (Yurtseven ve Kurt, 2013; Körükçü, 2012).

Kitaplarda bir kurgu içinde sunulan yaşam becerilerinden bir diğeri “iletişim” becerisi olduğu tespit edilmiştir. İletişim becerisi en çok “kendini sözel olarak ifade etme” bağlamıyla ele alınmıştır. Bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da hikâye kitaplarının öğrencilerde iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik içeriğe sahip olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Örneğin bu çalışmalardan birinde okul öncesi eğitiminde yararlanılan hikâye kitaplarının öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade etme becerilerini geliştirdiği tespit edilmiştir (Sildir ve Tüfekçi Akcan, 2018).

Araştırmada incelenen kitaplarda kurgusu yer alan yaşam becerilerinden bir diğeri “karar verme” becerisidir. Karar verme becerisinin en çok “istek ve ihtiyaçlar” olmak üzere “bilimsel gerçeklik, çevre yönlendirmesi, doğa sevgisi ve hatayı tekrarlamama” bağlamında verildiği tespit edilmiştir. Bilindiği gibi karar verme, bireyin önünde bulunan alternatifler arasından en uygun olan seçeneği tercih etmesini ifade etmektedir (Tekin ve Ehtiyar, 2010). İnsanların günlük yaşam döngüsü içinde birçok konuda karar vermeyle karşılaşmaktadır. İnsanların verdikleri kararların içeriği ve kapsamı birbirinden farklı olabilmektedir. Karar verme konusunda önemli olan nokta bireyin içinde bulunduğu koşullar dahilinde en etkili alternatifini seçebilmesidir. Çünkü karar verme sürecinde doğru alternatifler kullanıldığı zaman insanlar mutlu olabilecekleri sonuçlara ulaşabilmektedir (Çolakkadıoğlu, 2012). Karar verme belirli süreçlerden meydana gelmektedir. Birey karar verme sürecinde öncelikli olarak nasıl bir durumla karşı karşıya olduğunu algılamakta, karar sürecinin sonundaki fırsatları ya da olumsuzlukları göz önünde bulundurmakta, kendisi için en üst düzeyde faydayı sağlayacak karar türünü analiz etmekte ve karar verme eylemini gerçekleştirmektedir (Bayraktaroğlu ve Demir, 2011). Karar verme sürecini etkileyen değişkenlerin başında ise kişilik özellikleri, problem çözme becerisi, stres düzeyi, duygusal yapı, bilgiyi kodlama becerisi, önyargılar, akran baskısı, bellek, sezgi, aile ve motivasyon düzeyi gelmektedir. Karar verme sürecini etkileyen söz konusu değişkenler ilkökul çağlarından itibaren bireyin karar verme mekanizması üzerinde belirleyici olmakla beraber, ilkökul yıllarında karar

verme becerisini geliştirmeye yönelik yapılan çalışmalar bireyin hayatı boyunca kullanacağı karar verme stratejileri üzerinde belirleyici olmaktadır (Aktaş, 2016).

Eleştirel düşünme becerisi, kitaplarda araştırılan becerilerden bir diğeridir. Eleştirel düşünme becerisinin “bilimsel merak, neden sonuç ilişkisi, sorgulama, doğadaki değişim, bireysel farklılıklar, yaşanan problemler ve farklı bakış açısına sahip olma” bağlamlarıyla verildiği tespit edilmiştir. Eleştirel düşünme becerisi en çok bilimsel merak bağlamıyla ele alınmıştır. Eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yönelik birçok etkinlik bulunmakla beraber, eleştirel düşünme becerisi gelişmiş bireylerin sahip oldukları bazı özellikler bulunmaktadır. Bu kapsamda eleştirel düşünme becerisi gelişmiş bireylerin genel özelliklerinin başında önemli sorunları ya da problemleri ortaya koyabilme, problem ve sorunları açıkça formüle etme, soyut fikirleri etkili bir biçime kullanma, soyut fikirleri yorumlayabilme, mevcut imkânlar dahilinde sonuç ve çözüm önerileri geliştirme, alternatif düşüncelere açık olma, verilecek kararın olası etkilerini göz önünde bulundurma, karmaşık görülen problemlerin çözümünde başkalarıyla etkileşim içinde olma gibi özellikler gelmektedir (Paul ve Elder, 2013). Bu çalışma kapsamında incelenen çocuk kitaplarının, eleştirel düşünme becerisi gelişmiş bireyler yetiştirme noktasında etkili hikâye türlerini içinde barındırdığı düşünülmektedir.

İncelenen kitaplarda içeriğe yansıtılan yaşam becerilerinden bir diğeri problem çözme becerisidir. Bulgulara göre problem çözme becerisi, en çok “etkili yöntem belirleme” olmak üzere sırasıyla “çevreden destek alma, aile desteği ve plan yapma” bağlamlarında verilmiştir. Bilindiği gibi insanlar günlük yaşamda birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle problem çözme becerisi insanların her zaman uygulamak zorunda kaldıkları önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar karşılaştıkları problemleri etkili bir şekilde çözebildikleri zaman yaşamda başarıyı yakalamaktadır. Bunun yanında insanların problem çözme becerileri gündelik yaşamda başarılı olmanın yanında topluma uyum sağlama konusunda da önemli bir yere sahiptir (Tetik ve Açıkgöz, 2013). Kavramsal açıdan ele alındığı zaman problem çözme becerisi; sonucu önceden sezinlenmeyen durumlarda, belirli amaçlar doğrultusunda çözüme ulaşabilmek için geçmiş deneyimlerden yararlanarak doğru çözüme ulaşmayı amaçlayan kapsamlı, zihinsel ve sistematik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Falyalı, 2015). İnsanlar problem çözme sürecine girmeden önce karşılaştıkları problemler karşısında bazı tepkiler vermektedirler. Söz konusu tepkilerin başında problemi çözme yolları arama, problemin kendiliğinden ortadan kalmasını bekleme, problemin çözüme ulaşacağını umut etme, karar verme evresini erteleme ya da sorumluluklarını başkasının üzerine yıkma gibi davranışlar gelmektedir (Gülbüz, 2014). İncelenen çocuk kitaplarında, öğrencilere problem çözme sürecine ilişkin farklı davranış biçimlerinin kazandırılmasına yönelik içeriklerin yer aldığı, bu kapsamda problem çözme sürecinde öğrencilere doğru kararlar almaları için gerekli yolların aktarıldığı ve problemin çözümü için mevcut verileri analiz etme ve sağlıklı bir çözüm için alternatif yöntemleri kullanmanın teşvik edildiği görülmektedir. Konuyla ilgili bir çalışmada, problem çözme becerisinin geliştirilmesi için problem çözmenin temel prensiplerine odaklanılması gerektiği belirtilmektedir (Çalışkan ve diğerleri, 2006). Bunun yanında Türkiye’de

çocuk kitapları üzerinde yapılan benzer araştırmalar hikâye kitaplarının problem çözme becerisi kazandırmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu konuda yapılan bir çalışmada okul öncesi eğitiminde yararlanan hikâye kitaplarının öğrencilerin başkalarının sorunlarını çözmeye becerilerini geliştirdiği rapor edilmiştir (Sildir ve Tüfekçi Akcan, 2018).

Araştırmada incelenen kitaplarda çocuklara kazandırılması planlanan yaşam becerilerinden bir diğerinin “öz farkındalık” olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında hem öz farkındalık becerisinin hangi bağlamda verildiği hem de literatürde öz farkındalıkla ilgili yer alan tanım ve açıklamalardan hangisiyle uyumlu olduğu alınmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiği zaman öz farkındalık becerisinin yetenek ve ilgi alanları, güçlü ve zayıf yönler, hastalık durumu, aile özlemi bağlamlarıyla verildiği tespit edilmiştir. Öz farkındalık becerisinin en çok yetenek ve ilgi alanları, güçlü ve zayıf yönler bağlamlarıyla ifade edildiği belirlenmiştir. Öz farkındalık kavramı bireyin sosyal, bilişsel ve duygusal açıdan neler hissettiğinin farkında olmasını ifade etmektedir (Esentaş ve diğerleri, 2018). Çocuk kitaplarında öz farkındalığı geliştirmeye yönelik tema ve içeriklerin olması çocukların öz farkındalık düzeylerini geliştirmenin yanında başkalarının duygularını anlama becerilerini de geliştirmektedir (Türe Köse, 2019). Bu çalışma kapsamında incelenen kitaplarda genellikle okuyuculara kendi hislerini tanımaya yönelik hikâyeler aktarıldığı görülmüştür. Bu kapsamda kitaplarda yer alan hikâyelerin öğrencilerde öz farkındalık geliştirilmesi için iyi bir alt yapı kurduğu söylenebilir.

Stresle başa çıkma becerisine yönelik sonuçlar incelendiğinde bu becerinin “olumsuz durum, başarıma isteği, korkular, davranış değişikliği, doğa sevgisi, yaşam tehlikesi ve mevsim şartları” bağlamlarıyla verildiği tespit edilmiştir. Bilindiği gibi her yaş grubunda birey içinde bulunduğu olumsuz durumlar karşısında strese girmekte, strese paralel olarak karamsarlık ve umutsuzluk duyguları da gelişmektedir. Bu nedenle insanlar stresli yaşam olaylarına maruz kaldıkları zaman stresten kurtulmak için bazı mücadele yöntemleri geliştirmeye çalışmaktadır (Yıldız ve diğerleri, 2015). İnsanların stresle başa çıkmada kullandıkları birçok yöntem bulunmakla beraber, hangi yöntemlerin stresle başa çıkma konusunda daha etkili olduğuna dair ortak bir görüş bulunmamaktadır. Bununla birlikte her bireyin strese maruz kaldığı zaman savunmasız kaldığı yönleri olduğu bilinmektedir. Bu nedenle insanların stresle başa çıkma konusunda kendilerini geliştirmeleri ve kendilerine psikolojik açıdan zarar vermeden en etkili başa çıkma stratejilerini geliştirmeleri gerekmektedir (Doğan ve Eser, 2013). Bu çalışma kapsamında incelenen hikâye kitaplarında yer alan metinlerin, bireylere stresle başa çıkmada farkı stratejiler geliştirmelerine katkı sağlayan bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

Kitaplarda yer verilen yaşam becerilerinden bir diğerinin “duygularla başa çıkma” olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre duygularla başa çıkma becerisinin “arzu ve istekler, korkular, yaşanan aksi durumlar, hastalık durumu, ilgi alanları ve çevreyle ilişkiler” bağlamlarıyla verildiği tespit edilmiştir. Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalarda, çocuk kitaplarının içerik olarak duygusal yapının gelişimine katkı sağlayan bir yapıya sahip olduğu belirtilmektedir (Aşkın, 2016). Okul öncesi hikâye kitaplarının içerik analizinin yapıldığı bir çalışmada kitapların sosyal duygusal gelişim üzerindeki

etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırma kapsamında 20 farklı okulda öğrencilere okutulan 300 hikâye kitabı incelemeye alınmıştır. Araştırmanın sonunda hikâyelerin bir bölümünün sosyal duygusal gelişimi desteklemede içerik olarak yetersiz olduğu, buna karşılık kitapların büyük bir bölümünde çocukların sosyal duygusal gelişimlerini desteklemeye yönelik içerik bulunduğu tespit edilmiştir (Sildir ve Tüfekci Akcan, 2018).

Yaratıcı düşünme becerisinin hangi bağlamda verildiği incelendiğinde “yeni fikirler geliştirme ve üretme çabası” bağlamları görülmektedir. Benzer şekilde empati becerisinin ele alındığı bağlamlar “farkında olma, ortak özellikler ve sevilen bir şeyden mahrum olma” olarak adlandırılmıştır. Empati becerisinin en çok farkında olma bağlamı içinde kullanıldığı belirlenmiştir.

İnsanlar sosyal birer varlık oldukları için yaşadığı çevrede diğer insanlar ile sürekli etkileşim halindedir. Hatta diğer insanlar ile etkileşime girme bireyin en temel gereksinimleri arasında yer almaktadır. Diğer bireyler ile etkileşimin düzeyini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bunun yanında insanlar arasındaki etkileşimin kalitesini belirleyen temel unsurların başında bireyin karşısındaki insanın duygu ve düşüncelerini anlaması gelmektedir. Bireysel açıdan ele alındığı zaman da insanların genellikle karşısındaki insanların kendi düşüncelerini anlamalarını beklediği bilinmektedir. Bu noktada empati kavramı insanların karşılarında bulunan diğer insanların düşüncelerini anlama kapasiteleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Kaya ve Siyez, 2010). Öğrencilerin empati becerilerinin gelişmesi için karşısındaki insanların duygularını ve düşüncelerini anlama aşamasından önce kendi hislerini anlamaları gerekmektedir. Çünkü öğrencilerin kendi hislerini, duygu ve düşüncelerini anlamlandırmadan başka insanların duygu ve düşüncelerini anlaması ve empati kurması söz konusu değildir (Pala, 2008). Literatürde yer alan bir çalışmada hikâye kitaplarının empati becerisini geliştirmeye katkı sağladığı rapor edilmiştir (Türe Köse, 2019). Bu kapsamda çalışmaya dahil edilen kitapların öğrencilerin duygusal ve bilişsel gelişimlerini destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir.

Sonuç

Bu çalışmada TÜBİTAK çocuk kitaplarında temel yaşam becerilerinden en fazla “kişilerarası ilişki ve iletişim” becerilerine vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Bulgulara göre, becerilere ilişkin kuramsal bilgi ve beceri tanımları ile yaşam becerilerinin kitaplarda içerik olarak sunumu örtüşmektedir. Kişilerarası ilişkiler becerisi aile ve akran ilişkisi, iletişim becerisi ise kendini sözel olarak ifade etme ve karşısındaki anlama bağlamlarıyla ele alınmıştır. Karar verme becerisi istek ve ihtiyaçlar, problem çözme becerisi etkili yöntem belirleme, eleştirel düşünme bilimsel merak bağlamlarıyla ifade edilmiştir. Duygularla başa çıkma becerisi arzu ve istekler, stresle başa çıkma becerisi olumsuz durumlar ve başarıma isteği bağlamlarıyla ele alınmıştır. Öz farkındalık becerisi yetenekler ve ilgi alanları, güçlü ve zayıf yönler; yaratıcı düşünme becerisi yeni fikirler geliştirme; empati becerisi ise farkında olma bağlamlarıyla ifade edilmiştir. Çocuk kitaplarında yaşam becerilerinin hangi karakterler ve bu karakterlerin hangi kişilik özellikleriyle ifade edildiğine yönelik bulgulardan hareketle, en fazla kullanılan karakterin “çocuk” karakteri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Karakterlerin en belirgin kişilik özellikleri ise meraklı olmalarıdır. Literatürde bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da çocuk kitaplarının yaşam becerilerini kazandırma konusunda iyi birer içeriğe sahip olduğu görülmüş, bu kapsamda elde edilen sonuçların literatürde yer alan benzer çalışma sonuçlarıyla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

Öneriler

Çalışmanın bulgularından hareketle aşağıdaki öneriler teklif edilmektedir:

1. Çocuk kitaplarında becerilere, öğrencilere temel yaşam becerileri hakkında bilgi sunacak ve beceriyi hissettirecek kadar yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda okullarda, becerilerin yer verildiği böyle kitaplardan daha fazla yararlanmaya yönelik düzenlemelere gidilebilir.
2. Çocukluk yıllarında yaşam becerilerinin gelişmesi, gelecek nesillerin psikolojik ve sosyal açıdan daha sağlıklı olmalarına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda öğrencilerin okul dışı zamanlarda da çocuk kitaplarına kolay ulaşmalarını sağlayacak fırsatlar oluşturulabilir.
3. Çocuk kitapları, çocuğa kitap seçme, çocuğa kitap okuma gibi konularda eğitim programları oluşturularak gerek öğretmenler gerekse aileler bu konuda bilgilendirilebilir.
4. Bu çalışmada sadece TÜBİTAK tarafından yayımlanan kitaplar ve sadece kişilerarası ilişkiler, iletişim, karar verme, eleştirel düşünme, problem çözme, öz farkındalık, stresle başa çıkma, duygularla başa çıkma ve empati becerileri incelenmiştir. Diğer yayınevlerine ait kitaplarda yer verilen temel yaşam becerileri incelenebileceği gibi yine TÜBİTAK yayınlarında “zaman ve kronolojiyi algılama, finansal okuryazarlık, girişimcilik, dijital okuryazarlık, konum analizi” gibi başka beceriler de incelenebilir.

Yazar katkı oranları

Birinci yazar çalışmanın alanyazın taraması sürecini gerçekleştirmiş, veri toplama sürecini aktif olarak yürütmüştür. Birinci ve ikinci yazar verilerin analizlerini gerçekleştirmiştir. Tüm yazarlar makalenin yazımına katkı sağlamış ve çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Yazarlar çalışmanın etik kurul iznine tabi olmadığını ve çalışmanın tüm sürecinde Committee on Publication Ethics (COPE) tarafından belirlenen kurallara uyulduğunu beyan etmektedir.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

Aktaş, N. (2016). *Lise öğrencilerinin motivasyon kaynakları ve karar verme stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Aşkın, O. (2016). *Okul öncesi eğitimde dijital çocuk kitabı uygulamalarının görsel iletişim sorunları ve uygulama önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bastık, U. (2018). *Hayat bilgisi dersinde yaşam becerilerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Bayraktaroğlu, S. ve Demir, K. (2011) "İşyerinde karar verme ve problem çözme yöntemleri". *İş ve Meslek Danışmanlığı* İçinde İş ve Meslek Danışmanlığı Derneği Yayınları, Ankara.
- Çolakkadıoğlu, O. (2012). "Ergenlerde karar verme ölçeğinin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 387-403
- Demircan, C. (2006). "TUBITAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi", *Mersin Üniversitesi Eğitim Er, M.; Aykaç, T.; Çabuk, B.; "Resimli Öykü Kitaplarının Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Sosyal-Duygusal Gelişim Özelliklerine Yönelik Olumlu Davranışları İçerme Durumları"*, 5. Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi, 2018, https://www.researchgate.net/publication/325119928_Resimli_Oyku_Kitaplarinin_Okul_Oncesi_Egitim_Programi'ndaki_Sosyal-Duygusal_Gelisim_Ozelliklerine_Yonelik_Olumlu_Davranisleri_Icerme_Durumlari erişim tarihi: 03.10.2021
- Çalışkan, S., Selçuk, G. S. ve Erol, M. (2006). "Fizik öğretmen adaylarının problem çözme davranışlarının değerlendirilmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 73-81.
- Doğan, B. ve Eser, M. (2013). "Üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma yöntemleri: Nazilli MYO örneği", *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 3(4), 29-39.
- Falyalı, H. (2015). *Ortaöğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda fen öğretiminde problem çözme becerilerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen uygulamalarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Kıbrıs.
- Gülbüz, E. (2014). *Sağlık Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harmandar, İ. H. (2004). *Beden eğitimi ve sporda özel öğretim yöntemleri*, Nobel Yayın, Ankara.
- Kaya, A. ve Siyez, D. M. (2010). "KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125.
- Kozikoğlu, Z. ve Önür İ. (2019). "Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenme becerileri" *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(3), 2019, s. 627-648.
- Mardi, H. Ö.(2006). *Çocuk kitapları resimlemedekarakter yaratma*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özcan, K. (2020). *TUBITAK'ın yayımladığı sorun odaklı çocuk kitaplarının biçim-içerik ve okunabilirlik açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Pala, A. (2008). "Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 13-23.
- Paul, R. ve Elder L. (2013). "Minik eleştirel düşünme kılavuzu kavramlar ve araçlar", (Çev, Merih Bektaş Fidan), www.criticalthinking.org erişim tarihi: 02.10.2021
- Sahil, Ö. (2019). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocukların eleştirel düşünme becerisine katkısı*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sildir, E. ve Akcan-Tüfekci, A. (2018). "Hikâye kitaplarının sosyal-duygusal alan kazanımlarını desteklemeleri yönünden incelenmesi", *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 265-286.
- Tekin, Ö. A. ve Ehtiyar, V. R. (2010). "Yönetimde karar verme: Batı Antalya bölgesindeki beş yıldızlı otellerde çalışan farklı departman yöneticilerinin karar verme stilleri üzerine bir araştırma", *Journal Of Yasar University*, 5(20), 3394-3414.
- Tetik, S., Açıkgoz. (2013). "Duygusal zekâ düzeyinin problem çözme becerisi üzerindeki etkisi: Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 3(4), 87-97.
- Türe-Köse, H. B. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarında dijital hikâye anlatımının dinleme becerisine etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- World Health Organization [WHO]. (1999). *Partners in life skills education conclusions from a united nations inter-agency meeting*, (WHO/MNH/MHP/99.2).
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M., Güç, K. ve Erdem, S. (2015). "Stresle başa çıkma tutumlarının insani değerler açısından incelenmesi: kamu kurumu çalışanları üzerine bir çalışma", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 25(1), 41-62.

Extended Summary

In this study, 100 TUBITAK children's books were examined and it was found in which ways basic life skills were tried to be taught in these books and in which contexts these skills were discussed in the books. In this study, "interpersonal relations, empathy, decision making, problem solving, creative thinking, self-awareness, coping with stress, coping with emotions, communication, critical thinking" determined by the World Health Organization in children's books were examined in terms of character traits and plot. It was aimed to explore whether these skills exist and, if so, in what context they exist. For this purpose, the answers to the following questions were sought.

In children's books published by TUBITAK;

1. Which life skills are included?
2. Is the reflection of life skills to the reader similar to the theoretical information and definitions about the skills?
3. Considering the fiction of the books, in which contexts are life skills presented?
4. With which personality traits of the characters are life skills presented?

Method

Qualitative research method and phenomenological design were used in this study. Trying to understand the meaning attributed by author to a concept from the texts the author wrote and looking at the contexts in textuality show that the research design is phenomenology.

Study Group

The study group of the research consists of 100 children's books published by TUBITAK for children between the age of 3-10. In this study, criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used. The criteria used in the determination of TUBITAK children's books to be included in the research; (1) the book should be of a narrative type and (2) it should be in the age range appropriate for the developmental levels of primary school children.

Data Collection Tool and Data Collection Process

Summaries of 400 primary school children's books published on the official website of TUBITAK and obtained from TUBITAK book sales points in Ankara were read, and children's books with distinctive characters and narrative plots were determined. Based on the recommended age range, 100 of these books at primary school level were included in the study. Opinions were received from two classroom teachers, an expert working on TUBITAK children's books and working within the body of TUBITAK, an academician and a children's book author on the selection of books.

Analysis of Data

In this study, both content analysis and descriptive analysis methods were used in the analysis and analysis of the data. While examining the contexts in which the life skills in children's books are discussed, reaching the themes by creating codes shows that the descriptive analysis method is used.

Discussion, Conclusion and Recommendations

When the books used within the scope of the study are examined, the characters are "curious, rational, investigative, exploratory, sensitive, knowledgeable, helpful, tolerant, inquiring, critical, conscious, directing, determined, hardworking, self-sacrificing, shy, happy, detail-oriented, harmonious, selfish, dirty. It has been seen that they have characteristics such as "fun, disorganized, forgetful, emotional, successful, anxious, patient, responsible, productive, irresponsible, cunning and indecisive". It has been concluded that the characters have "curious and rational personality traits" the most.

At the beginning of the life skills used in the books examined, the skill of "interpersonal relations" comes first. It has been revealed that interpersonal relations skills are handled in the context of "family relations, peer relations, relations with the environment, relations with animals, relations with neighbors and inanimate objects". In similar studies in the literature, it has been reported that especially picture story books are read by students since the pre-school period improve many social skills, including interpersonal relations.

It has been determined that one of the life skills mentioned in the books is communication skill. Communication skill was mostly considered in the context of "expressing oneself verbally". In similar studies on this subject, it has been found that story books have content to improve communication skills in students.

One of the life skills whose fiction is included in the books examined in the research is the skill of "decision making". It has been concluded that the decision-making skills are mostly given in the context of "desire and needs", "scientific reality, environmental orientation, love of nature and not repeating mistakes". As it is known, decision making refers to choosing the most suitable option among the alternatives in front of the individual. People are faced with making decisions on many issues in their daily life cycle. The content and scope of the decisions people make can be different from each other. The important point in decision-making is that the individual can choose the most effective alternative in the circumstances. Decision making consists of certain processes. In the decision-making process, the individual primarily perceives what kind of situation he is facing, considers the opportunities or negativities at the end of the decision process, analyzes the type of decision that will provide the highest level of benefit for him, and performs the decision-making action. Personality traits, problem solving skills, stress level, emotional structure, ability to encode information, prejudices, peer pressure, memory, intuition, family and motivation level are the leading variables affecting the decision-making process.

Critical thinking skill is another skill explored in books. The findings show that critical thinking skills are given in the context of "scientific curiosity, cause and effect relationship, questioning, change in nature, individual differences, problems experienced and having a different perspective". Critical thinking skill is mostly discussed in the context of scientific curiosity. Although there are many activities to develop critical thinking skills, there are some features that individuals with advanced critical thinking skills have. In this context, the general characteristics of individuals with advanced critical thinking skills are to be able to reveal important problems or problems, to formulate problems and

problems clearly, to use abstract ideas effectively, to interpret abstract ideas, to develop conclusions and solutions within existing possibilities, to be open to alternative thoughts, traits such as considering the possible effects of the decision to be made, interacting with others in solving problems that seem complex. It is thought that the children's books examined within the scope of this study contain effective story types in terms of raising individuals with advanced critical thinking skills.

One of the life skills reflected in the content in the books examined is problem solving skill. According to the findings, problem solving skills were given in the context of "receiving support from the environment, family support and planning", with the most "determining an effective method". As it is known, people face many problems in their daily life. Therefore, problem solving skill is an important skill that people always have to apply. People achieve success in life when they can effectively solve the problems they face. Problem solving skills when considered conceptually; It is defined as a comprehensive, mental and systematic process that aims to reach the right solution by making use of past experiences in order to reach a solution in line with certain purposes in situations whose outcome is not foreseen beforehand.

In the children's books examined, it is seen that there are content aimed at gaining students different behavioral styles related to the problem solving process, in this context, the necessary ways are given to the students in the problem solving process to make the right decisions, and it is encouraged to analyze the existing data for the solution of the problem and to use alternative methods for a healthy solution. In a study on the subject, it is stated that it is necessary to focus on the basic principles of problem solving in order to develop problem solving skills. In addition, similar studies on children's books in Turkey show that story books are effective in gaining problem-solving skills. In a study on this subject, it was reported that the story books used in pre-school education improved the students' ability to solve the problems of others.

It has been determined that one of the life skills planned to be acquired by children in the books examined in the research is "self-awareness". Within the scope of the research, both the context in which the self-awareness skill is given and which of the definitions and explanations related to self-awareness in the literature are compatible. When the results were examined, it was found that the self-awareness skill was given in the context of abilities and interests, strengths and weaknesses, illness status, family longing. Self-awareness skill was mostly expressed in terms of abilities and interests, strengths and weaknesses. The presence of themes and content in children's books to develop self-awareness not only improves children's self-awareness, but also improves their ability to understand the emotions of others. In the books examined within the scope of this study, it was seen that stories were generally conveyed to the readers to get to know their own feelings. In this context, it can be said that the stories in the books establish a good infrastructure for the development of self-awareness in students.

When the results of the skill of coping with stress were examined, it was revealed that this skill was given in the context of "negative situation, desire to succeed, fears, behavior change, love of nature, danger of life and seasonal

conditions". As it is known, individuals in every age group get stressed in the face of negative situations, and feelings of pessimism and hopelessness develop in parallel with the stress. For this reason, when people are exposed to stressful life events, they try to develop some methods of struggle to get rid of stress. Although there are many methods that people use to cope with stress, there is no common view on which methods are more effective in coping with stress. However, it is known that each individual has aspects that are vulnerable when exposed to stress. For this reason, people need to improve themselves in coping with stress and develop the most effective coping strategies without harming themselves psychologically. It can be said that the texts in the story books examined within the scope of this study have a content that contributes to the development of different strategies for individuals to cope with stress.

Another of the life skills included in the books was "coping with emotions". The findings indicate that the ability to cope with emotions was given in the context of "desires and wishes, fears, adverse situations, illness, interests and relations with the environment". Similarly, the contexts in which empathy skills were discussed were named as "awareness, common features and deprivation of a loved one". It has been noticed that the empathy skill is mostly used in the context of awareness.

Since people are social beings, they are in constant interaction with other people in the environment they live in. In fact, interacting with other people is among the most basic needs of the individual. There are many factors that affect the level of interaction with other individuals. In addition, one of the main elements that are effective on the quality of interaction between people is the individual's understanding of the feelings and thoughts of the person in front of him. It is known that when considered from an individual point of view, people generally expect people to understand their own thoughts. In order for students to develop their empathy skills, they need to understand their own feelings before understanding the feelings and thoughts of the people around them. Because it is not possible for students to understand and empathize with other people's feelings and thoughts without making sense of their own feelings, emotions and thoughts.

Based on the findings of the study, the following recommendations are offered:

1. It has been concluded that children's books include skills enough to provide students with information about basic life skills and make them feel the skill. In this context, arrangements can be made in schools to make more use of such books in which skills are included.
2. The development of life skills in childhood will contribute to the psychological and social health of future generations. In this context, opportunities can be created to enable students to easily access children's books outside of school.
3. Education programs can be created on subjects such as children's books, choosing a book for a child and reading a book to a child, and both teachers and families can be informed about this issue.
4. In this research, only books published by TUBITAK and only interpersonal relations, communication, decision making, critical thinking, problem solving,

self-awareness, coping with stress, coping with emotions and empathy skills were examined. Basic life skills can be searched in the books of other publishers or other skills such as “perception of time and chronology, financial literacy, entrepreneurship, digital literacy, location analysis” can be studied in TÜBİTAK publications.

Author Contribution Rate

The first author carried out the literature review process of the study and actively carried out the data collection process. The first and second authors analyzed the data. All authors contributed to the writing of the article and read and approved the final version of the study.

Ethical Declaration

The authors declare that the study is not subject to the approval of the ethics committee and that the rules set by the Committee on Publication Ethics (COPE) were followed throughout the study.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.